

Sindrup Vejle skabte altid »betydelige vanskeligheder«

I sommeren 1867 stod ingeniørpremierløjtnant L.C. Nyholm og prokurator Lykke fra Thisted parat til kaste sig ud i tørlægningen af Skibsted Fjord i Thy.

Nyholm og Lykke havde dannet »Kompagniet til Inddæmning af Thyholm Vejle og Skibsted Fjord«, og de havde allerede truffet »mindelige overenskomster« om de »påstande og protester«, der var gjort mod projektet.

Prokurator Lykke var sparekassebestyrer i Thisted, så mon ikke også finansieringen var på plads. Han er sandsynligvis identisk med den prokurator af samme navn, der året før havde haft afgørende betydning for afvandingen af Hundsøovre på Mors; se omtalen under »Hundsø«.

Lauritz Christian Nyholm var født

i 1823 i Nykøbing, gift med datteren af justitsråd Diderik Galtrup Giedde til Højris og Glomstrup på Mors. Nyholm gjorde tjeneste ved vejvæsenet fra 1855 til 1868. I 1878 blev han udnævnt til hofjægermester. Herregården Bangsbo ved Frederikshavn erhvervede han i 1875, og her døde han i 1882.

To projekter

For at tage stilling til Nyholms og Lykkes projekt holdt landvæsenkommissionen møde 15. juni 1867, kl. 1500 på herredskontoret i Oksnebøl ved Krik.

Af forhandlingsprotokollen fremgår det, at »kommissionen må anse det af rekvirenten påtænkte inddæmningsarbejde

for at være af stor interesse for det offentlige, ikke alene af hensyn til det betydelige areal, som derved vil indvindes til græsning og høavl og mulig til dels også til agerbrug, men tillige når henses til, at inddæmningen vil bidrage til at sikre de tilstødende jorder mod oversvømmelse...«

De to rekvirenter fik deres tilladelse ved kongelig bevilling af 30. juli 1867. Man anså projektet for at være så nyttigt og samfundsgavnligt, at der blev bevilget 20 års skattefrihed for »hvert af foretagendets afdelingers fuldførelse«.

Det store projekt var opdelt i to etaper, den ydre Skibsted Fjord og den indre Thyholm Vejle (som i dag kaldes Sindrup Vejle). Hensigten var ganske givet at tørlægge hele Skibsted Fjord, men projektet blev aldrig gennemført.

Sindrup Vejle

Under navnet Thyholm Vejle udgjorde lokaliteten de inderste 110 hektar i den 1300 hektar store Skibsted Fjord. Oprindeligt skulle hele fjorden have været tørlagt.

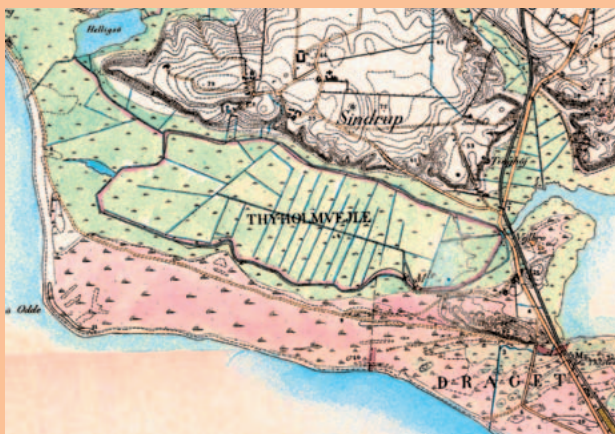
Inddæmnet og delvis tørlagt fra 1867, men med ringe udbytte. Retableret og moderniseret fra 1944 med millionstøtte fra Statens Landvindingsudvalg.

Ejes i dag af en af egnens store svineproducenter.

Kortene er fra 1775, 1882 og 2000.

Thisted kommune.

Koordinater: 6282176, 461826.

Landinspektør Niels Smed Søndergaard (1883-1959) var uddannet landbrugskandidat. Ved siden af sit arbejde som landinspektør drev han landbrugsejendommen Hansted Krogaard, indtil den brændte ved nytårstide i 1942. Han ejede Sindrup Vejle fra midten af 1930'erne og frem til 1943. I sine sidste år drev han en gård ved Randers. Han var ungkarl hele sit liv og udviste stor sparsommelighed, så han efterlod sig en betydelig formue. Som universalarving oprettede han »Thy-fonden« med en kapital på 300.000 kr. (3 mio. i 2009-priser). Fonden eksisterer stadig og yder støtte til unge landmænd og landboforeninger. Foto: udlånt af Thisted Museum.

Op gennem de følgende 100 år blev der flere gange taget livtag med den store fjord, senest i 1961. Men forgæves. Kun den inderste del, Sindrup Vejle, lykkedes det at tørlægge.

Mislykket

Med den kongelige bevilling i hus i efteråret 1867 gik de to projektmagere straks i gang med gravearbejdet.

Først skulle der opkastes en yderdæmning på tværs ved det smalleste sted i øst, hvor Thyholm Vejle kunne adskilles fra Skibsted Fjord. Det var nogenlunde der, hvor landevejen Struer-Thisted løber i dag. Dernæst skulle landkanalen graves øst-vest gennem den ca. 100 hektar store inddæmmede fjordbund.

Begge arbejder gennemførtes på få år, men med betydelige vanskeligheder.

Derefter fik man opført et stort pumpeværk, og det blev sat i gang

med at tømme vejen for vand. Nu mente man faktisk, at alle vanskeligheder var overstået, og udbyttet skulle høstes. Men der tog man fejl.

Først nu meldte problemerne sig for alvor.

Den tørlagte fjordbund gav et minimalt udbytte af græs, mens regulær dyrkning overhovedet ikke ville lykkes. Man prøvede både at grave render i overfladen og også regulære grøfter, men de forbedrede kun forholdene en lille smule.

Ejere såvel som teknikere stod uforstående overfor problemet. Man var dog tilbøjelig til at skyde skylden på den tidligere fjordbunds indhold af salt og andre dyrkningsskadelige stoffer fra Limfjordens vande.

Efterhånden gik man over til at betragte projektet som mislykket. Alle økonomiske midler havde man opbrugt uden at vinde egentlige resultater. Det negative udbytte gjorde, at ejerne ikke gik videre med med næste afdeling af projektet. Den store tørlægning af resten af Skibsted Fjord blev skudt ud i det uvisse.

I animeret selskab

Efter initiativtagerne Nyholm og Lykke blev det Lykkes arving, overretssagfører O. Lykke, der overtog vejen. Han ejede den frem til september 1896, hvor hans dødsbo solgte ejendommen med tilhørende bestyrerbolig til et konsortium på syv medlemmer fra Ydby. De kaldte sig »Aktieselskabet Sinnerup Vejle«.

I 1918 blev der tinglyst skøde på ejendommen til tømmerhandler Holger Sørensen og landbrugskandidat N.P. Christensen, men allerede samme år videresolgte ejendommen til brødrene Alfred og Niels Jensen. I 1923 blev skødet tinglyst til Anders Toft. Han solgte året efter til Ane Kirstine Andersen.

Men stadig havde ingen held med den dårligt udtørrede vejle.

Ved offentlig tvangsauktion i april 1927 bød tømmerhandler Holger Sørensen og landinspektør Niels Smed Søndergaard på »foretagendet«, som de derefter overtog i forening som

»ufyldestgjorte panthavere« – Ane Kirstine Andersen må have skyldt dem penge.

Imidlertid havde de to nye ejere også et indbyrdes økonomisk mellemværende, som det heller ikke lykkedes at løse i mindelighed. Ved et såkaldt »tvangsudlæg-skøde« fra juli 1935 blev landinspektør Niels Smed Søndergaard ene-ejer af Sindrup Vejle.

Sådan beskriver landinspektøren selv forløbet, men der eksisterer en anden og noget mere farverig historie om Søndergaards erhvervelse af vejen. Ifølge andre kilder kom han af vanvare til at købe de 113 hektar i »et animeret selskab« i 1933.

Kort sagt – den gode landinspektør havde fået så rigeligt under vesten, at han næste morgen ingen erindring havde om, at han skulle have købt den vanskelige ejendom. Da Søndergaard blev konfronteret med hændelsen, stod han dog ved sit ord.

Prisen var overkommelig. Angiveligt lød den på 13.000 kr. (451.500 kr. i 2009-værdi) for de 113 hektar, delvis vandfyldt vådområde. Det var meget billigt, også selvom handlen foregik i et af landbrugets værste kriseår no-

Entrepreneur Lars Peter Høje-Kristensen (1900-1954) arbejdede ikke kun for tyskerne. Han stod også for datidens hidtil største jordarbejde i Jylland, det dobbelte jernbanespor over Lindenberg Ådal mellem Skørping og Støvring, som havde Statsbanerne som byggherre. I tæt samarbejde med Hedeselskabet gennemførte Høje-Kristensen ligeledes det store dige- og afvandingsprojekt for Skals Ådal med statsstøtte efter landvindingsloven. Han blev idømt fire års fængsel, og fik alle sine ejendomme konfiskeret. I 1948 blev han dog sat på fri fod, hvorefter han energisk begyndte at arbejde sig op igen, men døde efter en trafikulykke i 1954. Foto: privateje.

gensinde. I hvert fald var der plads til en ganske pæn fortjeneste, da landinspektøren solgte Vejlen 10 år senere. Da var prisen steget til 113.000 kr. (2,2 mio. kr. i 2009-værdi).

Vandsyg tilstand

Om det nu var i 1933 eller i 1935, at landinspektøren erhvervede Sindrup Vejle, kan der måske herske en smule tvivl om, og også under hvilke animerede onstændigheder vides heller ikke præcist, men sikkert er, at der var tale om en ejendom med udpræget ekstensiv udnyttelse.

Fra Limfjordskommissionens besøg i 1932 har vi denne kortfattede beskrivelse af landinspektørens nyerhvervelse:

»Bunden i vejlen er klæget fjordbund. Den vestlige del benyttes til løsdrift, den østlige del består overvejende af rørskærsarealer. Syd for vejlen findes udstrakte lyngarealer. Det laveste parti af vejlen ligger ca. 1,25 m under DV. Den er på vest- og nordsiden samt delvis på sydsiden omgivet af landvandskanaler med diger mod vejlen. Kanalerne udmunder i Skibsted Fjord – løber under landevejen. Sluserne er (1932) ret forfaldne. Udpumpningen af vandet fra vejlen sker ved hjælp af en vindmotor og snegl fra en omtrent midt igennem vejlen i retning vest-øst førende afvandingskanal. Løftehøjden ca. 3 meter.«

Vindmotoren (en hollandsk mølle), vandsneglen (0,8 x 8 meter) og en 12-15 hk råliemotor som hjælpekraft var fra 1929, og denne pumpekapacitet magtede kun lige netop at holde »overfladevandet borte i vegetationstiden«, som landinspektøren senere beskrev det.

Også yderdæmningerne, der var 2,6 kilometer lange, trængte til at forhøjes som værn mod »overskylning«. I det hele taget behøvede den gamle inddæmning virkelig en gennemgribende renovering, hvis den skulle kunne anvendes til andet end ekstensiv brug.

Ifølge landinspektør Søndergaard selv kunne ejendommen beskrives således i 1941, da han henvendte sig til Statens Landvindingsudvalg med en anmodning om økonomisk hjælp:

»Hele arealet henligger i vandfyldt og

Ved stormfloden i januar 1954 blev hele Sindrup Vejle sat under vand, og det medførte betydelige saltskader på markerne. Vandet kom ind fra Helligsø-området i vest, hvor der i dag er opført et regulært dige. Man forsøgte at få styr på vandmasserne ved hjælp af interimistiske volde af sandsække, da udpumpningen blev sat i gang. Også i 1981 gik der hul på digerne, og det tog atter et par år at få udvasket de skadelige havsalte. Fotos: Hedeselskabet.

vandsyg tilstand med en naturlig bevoksning aftagrør på en betydelig del af arealet og med selvgroede naturgræsser på resten og som helhed aldrig har været virkelig afvandet«.

Hedeselskabet blokerer

Landinspektør Niels Smed Søndergaard har uden tvivl fulgt levende med i tidens debat om landvinding. Det er næppe forbigået hans opmærksom-

Så sent som i januar 2005 gik fjorden ind ved Helligsø, og vandmasserne trængte derfra gennem dæmningen til Sindrup Vejle. Vandet stod en overgang så højt, at den store gyllebeholder (midt i billedet) i vestenden af vejen nær var blevet oversvømmet – der manglede blot ti centimeter til overkanten. Enkelte sommerhuse fik vandskader.

hed, at Rigsdagen i november 1940 vedtog at yde omfattende statsstøtte til landvindingsarbejder.

I den første besættelsesvinter 1940/41 udarbejdede Søndergaard en længere ansøgning om statsstøtte til at modernisere sin ejendom. Den blev indsendt 28. marts 1941. Hos Statens Landvindingsudvalg journaliserede man ansøgningen som landvindings-sag nr. 156, men mere skete der ikke.

Det var Hedeselskabet, der var på spil. Selskabet tumlede med langt større planer for området.

Selskabets ingeniører arbejdede energisk for at få genoptaget det gamle projekt om tørlægning af hele Skibsted Fjord. Ikke mindst fordi andre private ingeniørfirmaer også havde sat søgelyset på fjordens 1200 hektar som et oplagt mål for en ambitiøs statsfinansieret landvinding. Så det gjaldt om at komme først.

Hedeselskabets rolle blev formaliseret i december 1942, da Grundforbedringsudvalget for Thisted Amt anmodede selskabets kulturtek-niske afdeling om at udarbejde en

plan for afvanding af hele Skibsted Fjord. Thisted Amtsråd og Thylands og Hvidbjergs banker, sognerådene i Hvidbjerg-Lyngs, Boddum-Ydby og Helligsø-Gettrup samt Statens Landvindingsudvalg garanterede i fællesskab for udgifterne til projektering, dog højst 4000 kr. (79.800 kr. i 2009-priser).

Men nu havde Hedeselskabet fået så travlt med en lang række projekter for »arealer oven vande«, at man besluttede at udskyde Skibsted Fjord-projektet indtil videre.

Medvirkende årsag var også, at Hedeselskabet »anså sandsynligheden for at få denne sag gennemført for ret ringe både på grund af de formentlig ret store omkostninger, men også fordi der kunne ventes kraftig modstand både fra fiskeriets og naturfredningens side«.

Som et skræmmende eksempel beskrev den ledende ingeniør, hvordan landbrugsministeriet i 1940 »ikke kunne imødekomme et andragende om inddæmning og udtørring af Agersø Vejle ca. 5 km nordøst for Skibsted Fjord bl.a. med den begrundelse, at den anmeldte vejle måtte anses for at være af betydelig værdi som opvækstplads for småål og fladfisk m.v.«

Statsstøtte til »værnemageren«

Af disse grunde blev det ikke til noget med Søndergaards ansøgning, og han mistede interessen for vejen. I sommeren 1943 besluttede landinspektøren at sælge hele ejendommen.

Besættelsestidens ophedede økonomi havde fået ejendomspriserne til at ryge i vejret, så landinspektør Søndergaard fik 10 gange så meget for Sindrup Vejle, som han havde betalt 10 år tidligere.

Køberen var en af egnens matadorer, den nyrige storentreprenør Lars Peter Høje-Kristensen i Hurup, der havde store arbejder i gang for den tyske værnemagt. Uden at blinke betalte Kristensen 113.000 kr. (2,2 mio. i 2009-kroner) for den delvis vandfyldte og forsømte ejendom.

I modsætning til sælgeren formåede den nye ejer straks at overtale Statens Landvindingsudvalg til at sige ja til et projekt for »retablering og moder-

nisering af afvandingsanlægget for Sindrup Vejle i Thisted Amt», som det kom til at hedde i bevillingsskrivelsen af 25. marts 1944. Hvordan det lykkedes at komme overens med Hedeselskabet, vides ikke.

Men det var ikke småpenge, Statens Landvindingsudvalg besluttede at hælde i vejen. Totredjedele i tilskud af i alt 210.000 kr. skulle skatteyderne forære Hurup-entreprenøren. I nutidskroner ville det svare til totredjedele af 4,2 mio. kr.

Midt på sommeren var arbejdet i fuld gang, og det var store forandringer, der skulle gennemføres.

Ni sidekanaler til hovedkanalen skulle graves med en bredde på 3,5 meter og en dybde på 1,5 meter, mens den store hovedkanal fik langt voldsommere dimensioner: otte meters bredde og en samlet længde af hele 1600 meter. Også pumpestationen ville blive monumental i tre etager med plads til pumpe, maskinhal og transformator.

I august 1944 stod det 3,5 kilometer lange dige rundt om vejen færdigt. Hele arbejdet forventedes færdigt i vinterens løb.

Allerede i foråret havde man pløjet de første 10 tønder land og tilsæt dem med havre. Kornet stod godt og tegnede til at give »ganske udmærket«, som der stod at læse i Thisted Amtsavis, 30. august 1944. Samme sommer havde vejen været udlejet til græsning for kreaturer og heste.

Langt om længe var der udsigt til økonomisk afkast for ejeren, men der var også andre, der ville have en bid af kagen. Den forbedrede økonomi udløste straks et stridsspørgsmål mellem de to genbokommuner – om Sindrup Vejle som skatteobjekt.

Hidtil havde vejen hørt under Bodum-Ydby kommune, helt tilbage fra 1870'erne, men nu gjorde Helligsø-Gettrup kommune krav på en del af de skatter, der fremover kunne pålignes den velhavende entreprenør Høje-Kristensen. Man hævdede, at en del af vejen stødte op til kommunegrænsen, og derfor ville man også have sin del af ejendomsskatten.

Man fik ikke en krone.

Bedrageri for millioner

Inden regnskabet kunne gøres op, og vejen sættes i ejendomsskat, var der vendt op og ned på mange forhold.

Efter befrielsen i maj 1945 blev entreprenør Lars Peter Høje-Kristensen anholdt og sigtet for værnemageri »i stor stil«, som dagbladet Politiken rapporterede på sin forside 28. september 1945.

»Værnemager-entreprenør tilstår bedrageri og falsk til 1 mill. kr.« lød overskriften til artiklen om »landsbyhåndværkeren, der slog sig op på befæstningsanlæg for 50 mill. kr.«

Ifølge avisen havde Høje-Kristensen tilstået bedrageri for omkring en million kroner (19,2 mio. kr. i 2009-værdi).

Ved hjælp af falske bilag havde han overført udgifter til materialer og lønninger i private byggesager til den tyske værnemagts konto, så han fik pengene udbetalt fra Nationalbanken. Politiet regnede med, at sagen omfattede 5-600 tilfælde af bedrageri.

Dertil kom en sigtelse efter landsforræderiloven for »utilbørligt samarbejde med tyskerne«, som Høje Kristensen havde opført befæstningsanlæg for, bl.a. det store Hanstholm-kompleks af betonbunkers, til en værdi af 50 mill. kroner (958 mio. kr. i 2009-priser).

»Den anholdte entreprenør er et typisk

eksempel på besættelsestidens store værnemagere«, lød det kraftigt fordømmende i Politikens artikel om den endnu ikke dømte entreprenør. »Han var før krigen almindelig landsbyhåndværker, men slog sig op ved værnemageri og købte i krigsårene et par af Syd-Thys største gårde, blandt andre den historiske Skibstedgård, og opførte kostbare beboelsesejendomme og villaer«.

Høje-Kristensen var dømt på forhånd. Halvandet år før domsafsigelsen var administratorerne af entreprenørens bo i fuld gang med at sælge ud af hans ejendomme. Pr. 1. januar 1946 solgte bobestyrerne et boligkompleks med 18 lejligheder i Hurup for 143.000 kr. (2,7 mio. kr. i 2009-værdi) til den lokale dyrlæge og en gårdejer. To slagtere erhvervede en anden beboelsesejendom for 35.000 kr. (675.000 kr. i 2009-værdi).

Da dommen endelig faldt 1. august 1947, lød den på fire års fængsel, hvoraf Høje-Kristensen allerede havde afsonet to år og 31 dage.

Under hele efterforskningen havde han siddet på fængslet. Tiltalen som landsforræder slap han for, men retten fulgte anklagerens krav om konfiskation af værnemager-fortjenesten, så Høje-Kristensen blev dømt til at tilbagebetale seks mio. kr. i ulovlige indtægter (113 mio. kr. i 2009-værdier).

Det enorme beløb kunne entreprenøren ikke betale, så resten af hans

På Draget, der adskiller vejen i syd fra Limfjorden, er der hist og her små rester af hedelyng og revling tilbage. Det meste er dog ryddet for at give plads til sommerhuse. Mange ligger så lavt, at de kun beskyttes mod oversvømmelser fra fjorden af kørevejen, der fungerer som dæmning. Masser af hybenroser ses på strandvoldene og overalt langs vejene.

Ned gennem Sindrup Vejle strækker sig en centralkanal fra vest mod øst. Hele det tørlagte område, bortset fra ude i øst, er veldyrket med korn og lidt wrapphø. I vest (forrest i billedet) er der små søer og sumpede enge umiddelbart uden for diget, der beskytter vejen mod oversvømmelser. Også den sydvestlige del af Draget (nederst til højre i billedet) er præget af vådområder, men der er tale om gamle, vandfyldte råstofgrave. Spørger man Danmarks Naturfredningsforening, så mener foreningen, at Sindrup Vejle bør føres tilbage til den oprindelige skikkelse som lavvandet lagunesø med udstrakte rørbevoksninger og direkte forbindelse til fjorden. Foto: Hunderup Luftfoto, 9. juli 2010.

ejendomme og øvrige værdier blev konfiskeret og solgt i 1948.

Retten dømte Høje-Kristensen efter den tredje værnemager-lov, der var blevet vedtaget af Rigsdagen i efteråret 1945. Den gav adgang til hel eller delvis konfiskation af værnemagerfortjenester. Interessant er det, at loven blev forelagt i Rigsdagen af handelsminister Vilhelm Fibiger. Han var konservativ rigsdagsmand, valgt i Thy.

Han var også far til den nye ejer af Sindrup Vejle.

Far og søn i aktion

Det endelige regnskab for landvindingsprojektet i Sindrup Vejle endte også noget anderledes end budgetteret.

Slutfacit i december 1948 blev på 251.111 kr. (4,6 mio. kr. i 2009-priser). Til gengæld var afvandingsanlægget så gennemrenoveret og moderniseret.

Nu skulle jorden bare kultiveres, hvorefter der kunne dyrkes korn overalt i den gamle vejle.

I 1948 havde tre landmænd i fællesskab købt Sindrup Vejle af likvidationsboet efter Høje-Kristensen.

Den ene af de nye ejere var den dømte entreprenørs absolutte modsætning, nemlig proprietær Steen Fibiger fra Øland. Hvor Høje-Kristensen havde tjent sine penge som entreprenør for tyskerne, havde Steen Fibiger været blandt modstandskampens aktive skikkelser i Thy.

Steen Fibiger havde også i 1948 overtaget gården Øland fra sin far, Vilhelm Fibiger (1886-1978), der var en landskendt konservativ politiker med sæde i Rigsdagen fra 1920 til 1957. I de første år af besættelsen havde Vilhelm Fibiger været kirkeminister, og i 1945 var han handelsminister.

De to andre ejere var Jens Krabbe fra Hurup og Søren Gade fra Ullerup. Jens Krabbes søn, Marius, husker sta-

dig, hvordan de fræsede og harvede og pløjede arealerne med tagrør i midten af vejen, så jorden kunne tilsås med korn, efter 1948.

I 1953 solgte Steen Fibiger, Krabbe og Gade Sindrup Vejle til Statens Jordlovsudvalg, der angiveligt ønskede at udstykke den tørlagte fjordbund til husmandsbrug. Lokalt sagde man om Steen Fibiger ved den lejlighed, at han »solgte til sig selv«. Mere korrekt ville det nok være at sige, at han solgte til sin far. Forholdet var det, at hans far, Vilhelm Fibiger, sad som medlem af Statens Jordlovsudvalg.

Limfjorden bryder ind

Da staten overtog Sindrup Vejle i 1953, havde Statens Jordlovsudvalg tænkt sig at udstykke den tørlagte fjordbund til et større antal statshusmandsbrug, men heller ikke den plan blev nogensinde til noget.

Købet blev mødt med stærk kri-

Hele Skibsted Fjord skulle have været tørlagt

Da Hedeselskabet i januar 1953 sendte notatet »Oversigt over Inddæmningsmuligheder i Danmark« til udvalgte embedsmænd og politikere, figurerede Skibsted Fjord på listen over de 89 lavvandede lokaliteter, hvor selskabet fandt det økonomisk rentabelt at igangsætte egentlig landvinding på søterritoriet. Fjorden udgjorde en del af lokaliteten Agerø Bredning.

Denne oversigt, der indeholdt en meget stor del af alle lavvandede fjorde i Danmark, var tænkt fra Hedeselskabets side som masterplanen for en storstilet landvinding på søterritoriet efter hollandsk forbillede, som det blev fremhævet ved flere lejligheder. Oversigten, der ikke var tilgængelig for offentligheden, gav anledning til mytedannelse og mange sammenstød med de stadig mere bekymrede naturfredningsfolk op gennem 1950'erne.

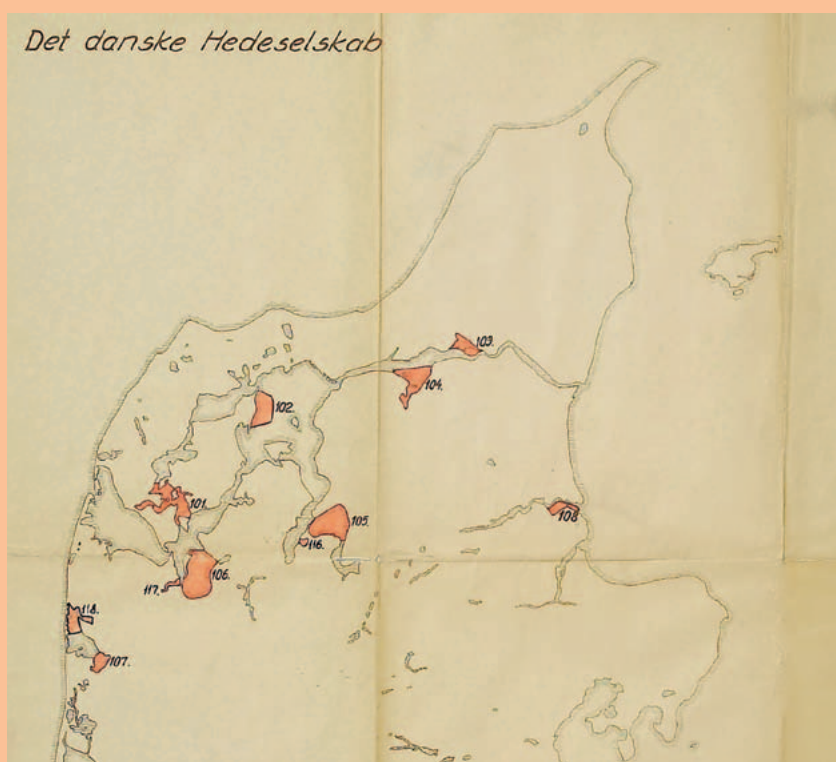
I de næste ti år svævede indbyggerne ved Skibsted Fjord i uvished om deres fremtidige skæbne. Skulle den 1300 hektar store fjord tørlægges eller ikke? Projektet var så langt fremme, at der i 1956 blev bestilt et projektforslag fra Hedeselskabet. Det blev udarbejdet sideløbende med fiskeribiologiske undersøgelser, og forslaget lå klar i foråret 1961, men blev aldrig realiseret.

Helt tilbage i 1867 var det første gang blevet foreslået at tørlægge den ret lavvandede Skibsted Fjord, men det blev som ovenfor beskrevet kun til de inderste 110 hektar, der i dag kendes under navnet Sindrup Vejle.

Knap 80 år senere gik Hedeselskabet i gang i 1942 med systematiske jordbundsundersøgelser, og de viste, at størstedelen af fjorden og de omgivende randarealer ville være velegnede til kultivering og dyrkning. Alligevel kom der ikke et projekt ud af det, angiveligt på grund af modstand fra naturfredningskredse, fiskeriet og meget høje anlægskostninger.

Der skulle gå yderligere et tiår, før sagen endelig kunne komme i gang. To sogneråd, de lokale landboforeninger og Dansk Arbejdsmands Forbunds lokale forbund anmodede i en fælles henvendelse til Statens Landvindingsudvalg i midten af 1956 om at få udarbejdet et udtørningsprojekt for Skibsted Fjord. Argumentet var, at den forholdsvis høje arbejdsløshed krævede, at der blev sat nyttigt arbejde i gang.

Men fra første færd blev der protesteret mod forslaget. Både Naturfredningsrådet og Danmarks Naturfredningsforening erklærede, at der vil kunne rejses meget vægtige indvendinger mod en udtørring ud fra naturfrednings-

Skibsted Fjord indgik som en del af lokalitet nr. 101 sammen med hele Agerø Bredning på Hedeselskabets 1953-kort over fremtidens landvindingsprojekter i Danmark. Dette udsnit af det originale kort viser, at også Venø Bugt, Livø Bredning, Louns Bredning, Nibe bredning og Egholm bredning var på listen.

mæssige, videnskabelige og landskabelige synspunkter. Fra Fiskeriministeriet lød det også advarende, at fjorden var af stor betydning for Limfjordsøsterskompagniet. Skibsted Fjord var landets eneste yngleområde af betydning for østers.

Alligevel besluttede Statens Landvindingsudvalg at stille 50.000 kr. (631.225 kr. i 2009-værdi) til rådighed for Hedeselskabet, der skulle foretage projekteringen. Samtidig bad man Fiskeriministeriet igangsætte en fiskeribiologisk undersøgelse af fjordens værdi.

Hedeselskabets projektbeskrivelse forelå i marts 1961. Ifølge den skulle der opføres en dæmning på en kilometers længde helt ude ved fjordmundingen mellem Hundser Odde og Skjolddal. Denne dæmning blev betegnet som »hovedproblemet« i projektet, fordi den skulle anlægges oven på 8-9 meter »blødt dynd«. Det ville betyde, at dæmningen midtstrøms skulle have en bredde forneden på 80-100 meter.

Et andet problem har nok også været prisen for det omfattende projekt. Det ville kræve seks år at tørlægge fjorden, og alt iberegnet ville det koste frygtindgydende 10,85 mio. kr. (123 mio. kr. i 2009-værdi) at gennemføre.

Nogle måneder senere forelå resultaterne af de fiskeribiologiske undersøgelser.

Fjorden havde en vis betydning for åle- og sildefiskeriet, som stod til at miste en årlig indtægt på 80.000 kr. (906.235 kr. i 2009-værdi), men den helt store taber ved en udtørring ville blive Limfjordsøsterskompagniet. Fjordens værdi for østersproducenten blev vurderet til at ligge på 720.000 kr. årligt (8,2 mio. kr. i 2009-værdi), men da fjorden var af afgørende betydning for rekrutteringen af østersyngel, kunne en tørlægning medføre, at kompagniets østerseksport måtte indstilles med øjeblikkelig arbejdsløshed til følge blandt det store personale.

Der stod sagen i sommeren 1961, og lænere kom den aldrig. Med noget nær fuld beskæftigelse var argumentet med de ledige bortfaldet, og alvorlige afsætningsvanskeligheder for landbrugets produkter gjorde det også vanskeligt at kræve mere landbrugsjord.

De eneste, der nogensinde fik noget ud af de store udtørningsplaner, var Hedeselskabet. I juli 1964 modtog selskabet en check fra Landbrugsministeriet på 50.000 kr. (487.364 kr. i 2009-værdi). Det var honoraret for beskrivelsen af det projekt, der aldrig blev til noget.

tik på egnen, hvor mange tvivlede på gårdens egnethed til udstykning. Alle-rede på det tidspunkt var tiden så småt ved at løbe fra de små husmandsbrug.

Medvirkende årsag var også den voldsomme oversvømmelse af hele vejlen, som fandt sted efter to dige-brud i januar 1954. Thisted Amtsavis havde en journalist ude i katastrofeområdet, mens den stærke storm stadig rasede. Her er hans rapport fra søndag 17. januar:

»På dette tidspunkt – det var ved 11-tiden søndag formiddag – havde vandet gennem de to brud sat så godt som hele vejlen under vand.

Presset op mod dæmningen og langt ind bag denne sås i hundredevis af døde og levende ferskvandsfisk, sprællende skaller var der overflod af, men i det salte vand lå de fleste med bugen i vejret i det rasende bølgeslag, der piskedes op i stadig mere faretruende højde.

Dog, den største forbavselse fik man ved pludselig ca. 3 meter fra dæmningen at se en stor hvidgrå fisk; da det med store anstrengelser lykkedes at bjerge den op på dæmningen, viste det sig at være en havtorsk på 12 pund«.

De salte vandmasser voldte alvorlig skade på jordbunden i vejlen, men især oversvømmelsens store omfang manede til forsigtighed. Hvilken katastrofe kunne ikke have udviklet sig, hvis der havde boet mennesker ude i vejlen.

Oversvømmelsen var så omfattende, at Statens Jordlovsudvalg måtte anmode Hedeselskabet om at opstille en ekstra kraftig pumpe for at få vandet ud. Jordlovsudvalget besluttede samtidig at drive ejendommen selv et års tid for derefter at bortforpagte jorden.

Gyllelandbrug i dag

Frem til 1960 var ejendommen bortforpagtet, hvorefter staten endegyldigt opgav at udstykke jorden. Sindrup Vejle blev solgt til gårdejer Arnold Krabbe.

Han drev ejendommen landøkonomisk dygtigt frem til 1975, men ikke uden omkostninger for miljøet. På egnen husker man stadig, hvordan

Den gule vipstjert er knyttet til våde enge, og Sindrup Vejle må have været noget nær den ideelle biotop for denne art frem til tørlægningen sidst i 1940'erne. I dag er den gule vipstjert næsten forsvundet fra området, og på landsplan er den også gået voldsomt tilbage. Foto: Mogens Hansen.

Krabbe »totalt ødelagde Skibsted Fjord«, fordi han lod møddingvandet løbe direkte ud i fjorden fra sin gård med svin og kreaturer.

Den nye ejer i 1975 var den 21-årige Andreas Ifversen. Han bosatte sig på Sindrup Vejlegaard, som han stadig ejede i 2008. I 1988 blev jorden imidlertid solgt fra til Ole Kappel, en af egnens store svineproducenter. Kappel driver fortsat den inddæmmede vejle fra Brunshøjgård I/S sammen med sine to sønner. I den østlige ende af området har han opført en stor beholder, som rummer grisegylle til udspreddning på markerne i vejlen.

KILDER

Anonym: »Værnemager-Entreprenør tilstaar Bedrageri og Falsk til 1 Mill. Kr.«. Politiken, 28. september 1945, forsidens.

Anonym: »Høje-Kristensen dømt«. Socialdemokraten, 1. august 1947.

Betænkning angående Dige- og Afvandingsforholdene ved Limfjorden. Afgivet den 25. januar 1934. Ministeriet for Offentlige Arbejder.

Ebert, Frode: Oversigt over Inddæmningsmuligheder i Danmark. Notat. Det Danske Hedeselskab. 23. januar 1953. Kopi i forfatterens arkiv.

Forfatterens besøg på lokaliteten, 10. oktober 2005.

»Hører Sindrup Vejle til Boddum-Ydby eller Helligsø-Gettrup Kommune?« Thisted Amtsavis, 7. juni 1944.

Lundsgaard, Rikke (red.): Fremtidens Natur i Danmark. Danmarks Naturfredningsforening i samarbejde med Rhodos. 2004.

»Nu er der store Muligheder for Kornavl i Skalsaadalen«. Viborg Stiftstidende, 9. juli 1942.

Skotte Møller, H.U. (red.): Retablering af tørlagte søer og fjorde i Danmark. Miljøministeriets projektundersøgelser 1986. Samlerapport nr. VII – Appendix. Skov- og Naturstyrelsen 1987.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 156. Rigsarkivet.

Statens Landvindingsudvalg, j.nr. 1829. Rigsarkivet.

»Stor Oversvømmelse ved Limfjorden«. Thisted Amtsavis, 18. januar 1954.

Sørensen, Sv.: Familien Fibiger og Øland. Historisk Årbog for Thy og Vester Hanherred 1998, side 121-140.

»Thy-fondens giver født for 100 år siden«, af landinspektør Poul Boe. Thisted Dagblad, 20. august 1983.

Fuglelivet i dag

Med tilladelse fra Dansk Ornitologisk Forening bringes her et uddrag af DOF-basen, der rummer et meget stort antal fugleobservationer fra alle betydningsfulde fuglelokaliteter i landet. Ønskes der en detaljeret og aktuel status for fuglelivet i **Sindrup Vejle**, så brug dette link: www.dofbasen.dk

Herunder ses en oversigt over de 76 fuglearter (og racer), som er registreret fra **Sindrup Vejle**, pr. 4. september 2009. I parentes ses antallet af observationer og individer i alt.

Lille Lappedykker	(1/2)	Spidsand	(3/11)	Almindelig Ryle	(7/210)	Bysvale	(5/16)
Skarv	(2/3)	Atlingand	(1/1)	Brushane	(8/196)	Gul Vipstjert	(2/3)
Fiskehejre	(5/19)	Skeand	(1/1)	Dobbeltbekkasin	(8/247)	Gul Vipstjert, Nordlig	(1/2)
Knopsvane	(11/85)	Hvinand	(2/19)	Lille Kobbersnepe	(4/62)	Hvid Vipstjert	(5/22)
Pibesvane	(1/1)	Stor Skallesluger	(2/3)	Småspove	(2/23)	Hvid Vipstjert, Almindelig	(1/3)
Sangsvane	(17/180)	Rørhøg	(3/6)	Storspove	(15/1303)	Silkehale	(1/30)
Sædgås, Tun- drasædgås	(1/3)	Blå Kærhøg	(2/2)	Rødben	(12/97)	Stenpikker	(2/10)
Blisgås	(1/20)	Spurvehøg	(1/1)	Hvidklire	(2/2)	Sortkrage	(1/1)
Grågås	(11/1679)	Musvåge	(5/8)	Svaleklire	(1/4)	Gråkrage	(1/2)
Indisk Gås	(1/1)	Tårnfalk	(1/1)	Tinksmed	(3/9)	Ravn	(1/3)
Canadagås	(2/36)	Vandrikse	(1/2)	Mudderklire	(1/1)	Stær	(6/1706)
Bramgås	(1/10)	Blishøne	(5/19)	Thorshane	(2/2)	Grønirisk	(1/55)
Knortegås, Lysbuget	(3/125)	Strandskade	(4/67)	Stormmåge	(3/274)	Stillits	(1/1)
Knortegås, Mørkbuget	(1/1)	Stor Præstekrave	(4/30)	Sølvmåge	(3/80)	Bjergirisk	(1/5)
Gravand	(6/173)	Hjejle	(15/13557)	Svartbag	(3/11)	Snespurv	(7/144)
Pibeand	(3/314)	Vibe	(17/2116)	Ride	(1/1)	Rørspurv	(1/1)
Knarand	(5/13)	Islandsk Ryle	(1/1)	Tyrkerdue	(1/2)	Bomlærke	(1/1)
Krikand	(2/61)	Dværgryle	(2/4)	Sanglærke	(1/1)		
Gråand	(8/173)	Temmincksryle	(2/2)	Digesvale	(1/4)		
		Krumnæbbet Ryle	(1/1)	Landsvale	(4/30)		

TBU 7/25-6: Gundtoft Å

Den ca. 5 km lange Gundtoft Å har sit udspring nord for Gundtoft. Åen har tidligere haft sit udløb i Nisum Bredning (lok. 7/26-3), men nu ledes vandet gennem Sindrup Vejle (lok. 7/27-1) til Skibsted Fjord. Åen har et betydeligt fald, idet fra den sit udspring i kote ca. 50 til kote 0,4 ved Helligsø (lok. 7/27-2) tilbagelægger blot 5 km. Bunden består af sand iblandet grus og sten. Vandet er middel til stærkt forurenet. Det øvre stykke af åen er reguleret og løber i en smuk, markant dal. Vandløbet er ifølge Jensen (1958) fuldstændig tilgroet med høje vandplanter, og vandføringen er som følge heraf ganske lav. Til sideløbet Skærdalgrøft tilledes urensede spildevand fra Gettrup (1971).

Vegetationstyper: Vandløb

Højere planter: 1900-1979: Alm. Mjødurt, Enkelt/Grenet Pindsvineknop, Tagrør

Lokalitetskode: + V III r-s

Kilder: se Wind 1991.

TBU 7/27: Sindrup Vejle og Draget

TBU 7/27-1: Sindrup Vejle = Thyholm Vejle.

Sindrup Vejle er afvandet. Langs nordsiden af engene er afløbet af Gundtoft Å (lok. 7/25-6) ført ud til Skibsted Fjord. De lave områder vest for vejlen rummer rørskov, ferskvandsenge og enge med præg af opfyldning og afvanding. Disse og Sindrup Vejle afgrænses mod Nisum Bredning (lok. 7/26-3) af strandvoldssystemer. Mod Skibsted Fjord øst for A 11 (Thisted-Struer) ligger strandeng.

Vegetationstyper: Strand, strandeng, rørskov, eng

Højere planter: 1900-1979: Hestetunge(o), Rubus septentrionalis, Strandkål

Lokalitetskode: 0-+ K-V-E III r

Botanisk vurdering:

2. Sjældnere planter: Rubus septentrionalis

Kilder: se Wind 1991.

TBU 7/27-3: Draget

Draget er tungen mellem Thy og Thyholm (Ringkøbing amt, se bind 6). Tungen er opbygget af stenede strandvoldssystemer, der er opstået som følge af landhævning og flyvesandspålejring. Den præges af sommerhusbebyggelse, tilplantning med nåletræer og råstofindvinding.

Vegetationstyper: Strand, overdrev, nåleskov

Højere planter: 1900-1979: Strand-Annelgræs, Klæbrig Brandbæger, Fin Bunke(o),

Dværgulvefod(o), Klokke-Ensian(o), Syl-Firling(o), Strand-Fladbælg, Harril, Hedelyng, Hestetunge(o), Rød Hindeknæ, Vingefrøet Hindeknæ, Strand-Hornskulpe(+), Strand-Kamille, Klokkeløng, Knudarve, Strand-Kogleaks, Dansk Kokleare, Læge-Kokleare, Kveller, Strand-Limurt, Hede-Melbærris(o), Rubus integribasis, Fladstrået Siv, Strand-Skræppe, Pille-Star, Bidende Stenurt, Strandarve, Strandgåsefod, Strandsennep (ssp. maritima), Ager-Svinemælk, Krans-Tusindblad, Strand-Tusindgylden, Alm. Ulvefod, Børstebledet Vandaks, Liden Vandaks(o), Strand-Vandranunkel(o), Strand-Vejbred

Lokalitetskode: + K-E-S II r-s

Botanisk vurdering:

2. Sjældnere planter: Strand-Limurt, Rubus integribasis, Alm. Ulvefod

Kilder: se Wind 1991.